

ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΞΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΟΥ

ΔΙΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Αἱ δικαστικαὶ παραδοξολογίαι εἰσὶ διάφοροι καὶ ποικίλαι κατὰ τὸν μεσαιῶνα, πολλάκις δὲ βλέπομεν τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν παρεμβαίνουσαν εἰς δίκας τόσον ἀλλοκότους, ὥστε δυσκολευόμεθα σήμερον νὰ ἐννοήσωμεν πῶς τὰ ἐπίσημα ταῦτα δικαστικὰ ὄργανα, ἡδύναντο δεδικαιολογημένως, νὰ διαδραματίσωσι πρόσωπον ἐνεργὸν εἰς τοιοῦτου εἵδους ὑποθέσεις.

Ἄλλ' ὁ σκοπὸς ἡμῶν δὲν εἶναι νὰ ἐπικρίνωμεν ἐνταῦθα συνηθείας ὅλως παραδόξους, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ νὰ ἐκθέσωμεν τὰ γεγονότα ἐξ ὧν ἀποδεικνύονται αἱ τοιαῦται παραδοξολογίαι, ἀφίνοντες τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τούτων συμπεράσματα.

Κατὰ τὸν μεσαιῶνα κατεδιώκοντο δικαστικῶς καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ αὐτὰ τὰ ἐντομα¹. ἡ δικαστικὴ ἱστορία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παρέχει ἡμῖν ἄπειρα παραδείγματα τοιούτων δικῶν, καθ' ἃς οἱ κατηγορούμενοι ἦσαν ταῦροι, χοῖροι, ἵπποι, βόες ὄες, μῦς ἀρουραῖοι καὶ μή, ἀλέκτορες, βδέλλαι, κάμπαι, μυῖαι, σκώληκες, ἀκρίδες κτλ.

Ἡ διαδικασία ἣν ἠκολούθουν εἰς τὰς δίκας ταύτας, ἦτο ὅλως διάφορος καὶ ἰδιαιτέρα, οὐχὶ δὲ πάντοτε ἡ αὐτὴ ἐφ' ὅλων τῶν τοιοῦτου εἵδους δικῶν, ἀλλ' οὐσιωδῶς διέφερεν ὅταν αἱ δίκαι προέκειτο νὰ γείνωσι κατὰ ζώων δυναμένων νὰ συλληφθῶσι καὶ νὰ προσαχθῶσι σωματικῶς εἰς τὸ Δικαστήριον, οἷον κατὰ ταύρων, ἵππων κτλ., ἢ κατ' ἐντόμων κτλ., τουτέστι κατὰ κατηγορουμένων μὴ δυναμένων νὰ συλληφθῶσι καὶ προσαχθῶσιν ἐνώπιον τοῦ σοφοῦ δικαστοῦ.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ ἀσχοληθῶμεν περὶ τῆς πρώτης περιπτώσεως, του-

¹ Παρ' Ἑλλήσι τὸ ἐν Πρυτανείῳ καλούμενον Δικαστήριον ἔκρινε τὸ ἄψυχον τοῦ φόνου ὄργανον, λίθον ἢ ξύλον ἢ σίδηρον ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ὅπερ τυχαίως ἐμπίπτον, ἢ ὑπὸ ἀγνώστου ριπτόμενον ἐστέρει τινὰ τῆς ζωῆς. Πρῶτος δ' ἐπ' αὐτοῦ ἐκρίθη ὁ ὑπὸ τοῦ Βουφάνου ριφθεὶς πέλεκυς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Πηλείεως Διός, βασιλεύοντος Ἐριχθέως. «Προίσταντο δὲ τοῦ Δικαστηρίου τούτου οἱ φιλοβασιλεῖς, οἵτινες τὸ ἐμπεσὸν ἄψυχον διετάσσον νὰ ριφθῇ ἐκτὸς τῶν ὁρίων.—Τὸ ἐπὶ Πρυτανείῳ δικάζει περὶ τῶν ἄψυχων τῶν ἐμπεσόντων καὶ ἀποκτεινάντων προειστήχαισαν δὲ ταύτου τοῦ Δικαστηρίου φιλοβασιλεῖς, οὓς ἔδει τὸ ἐμπεσὸν ἄψυχον ὑπερορίσαι». Πολδ. Η', 120. «Τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους καὶ τὸν σίδηρον, τὰ ἄφωνα καὶ ἀγνώμονα, εἴαν τῷ ἐμπεσόντι ἀποκτείνῃ ὑπερορίζομεν» Αἰσχ. κατὰ Κτησιφ. 244. «Ἐὰν λίθος ἢ ξύλον ἢ σίδηρος ἢ τι τοιοῦτον πεσὸν πατάξῃ, καὶ τὸ μὲν βαλόντα ἀγνοῇ τις, αὐτὸ δὲ εἰδῇ καὶ ἔχῃ τὸ τὸν φόνον εἰργασμένον, τούτοις ἐνταῦθα λαγχάνεται. Δημοσθ. κατ' Ἀριστοκρ. 645.

τέστι περὶ τῆς τηρουμένης διαδικασίας κατὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἐπρόκειτο περὶ ζῶου δυναμένου νὰ συλληφθῇ, ἴσως δὲ ἀκολουθῶς διαλάβομεν καὶ περὶ τῆς ἐτέρας περιπτώσεως.

Ὅταν ζῶον τι διέπραττεν ἀδίκημά τι συνελαμβάνετο καὶ ἐφυλακίζετο ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐνθα εἶχε διαπράξει τὸ ἀδίκημα, πεπειραμένος δὲ ἀνακριτῆς ἐπελαμβάνετο τῆς ὑποθέσεως, διεξήγοντο ἀποδείξεις, εἰς τὴν οὖν τυχὸν ἀπεδεικνύετο ἡ ἐνοχὴ τοῦ ἀτυχοῦς ζῶου, κατεδικάζετο εἰς ἀνάλογον τοῦ διαπραχθέντος ἀδικήματος ποινήν. Ὅταν δὲ τὸ ζῶον, κατεδικάζετο εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, ἐφέρετο εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως ἐνδεδυμένον συνήθως ἐνδύματα ἀνθρώπου, ἡ δὲ ποινή ἐξετελεῖτο δημοσίᾳ, παρ' ἀνδρῶν πρὸς τοῦτο διωρισμένων καὶ φερόντων, κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς, χειρίδας, καὶ τοῦτο ὅπως μὴ ὡς ἐκ τῆς μετὰ τοῦ ζῶου ἐπαφῆς μολυνθῶσιν αἱ χεῖρες αὐτῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν μεταδοθῇ τὸ μόλυσμα καὶ εἰς τὸ λοιπὸν αὐτῶν σῶμα καὶ παρ' αὐτοῦ εἰς ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν!!

Τοιούτου εἶδους δίκαι ἐγένοντο ἄπειροι, τὰ δὲ δικαστικὰ χρονικά τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναφέρουσιν ἀπείρους λεπτομερείας τῶν τοιούτου εἶδους δικῶν, οἷον τὴν ἡμερομηνίαν μιᾶς ἐκάστης, τὸ δαπανηθὲν ποσὸν διὰ τὴν ἐν τῇ φυλακῇ συντήρησιν τοῦ κατηγορουμένου ζῶου ἀπὸ τῆς συλλήψεώς του μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐκτελέσεως ἢ τῆς ἀποφυλακίσεως, τὰς δαπάνας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ διαφόρους ἄλλας λεπτομερείας, δυναμένας νὰ χρησιμεύσωσι καὶ σήμερον ὡς τύπος σχετικῶν τοιούτων στατιστικῶν πληροφοριῶν, ἰδίως μάλιστα παρ' ἡμῖν. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι ὅτι σώζονται καὶ τὰ κείμενα τῶν ἀποφάσεων τῶν περιφανεστέρων ἐκ τῶν δικῶν τούτων¹.

Ἡθέλομεν πληρώσει πολλὰς σελίδας ἀναφέροντες διάφορα παραδείγματα τοιούτων παραδόξων δικῶν, αἵτινες κατὰ τὰς αὐθεντικὰς πληροφορίας ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, παραδόξως δὲ φαίνονται διαδραματιζόμεναι

¹ Χάριν περιεργείας ἀντιγράφομεν αὐτολεξεὶ τὸ τελευταῖον μέρος ἀποφάσεως ἐκδοθείσης τὴν 14 'Ιουνίου 1494, δι' ἧς κατεδικάζετο χοῖρος τις εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, ἥτοι εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον, λόγῳ τοῦ ὅτι κατεξέσχισε καὶ ἐπνίξε βρέφος τι εἰς τὴν κοιλίαν του εὐρισκόμενον. Ἴδου αὐτολεξεὶ μέρος τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ἣν δημοσιεύει εἰς τὰ χρονικά τοῦ διαμερίσματος τῆς Aisne ὁ Mirov-Destournelles, κατὰ τὸ 1842.

«Nous, en detestation et horreur du dit cas, et afin d'exemplaire et gardé justice, avons dit, jugé, sentencié, prononcé et appointé que le dit pourceaulz estant détenu prisonnier et enfermé en la dicte abbaye, sera, par le maistre des hantes œuvres, pendu et estranglé en une fourche de bois, auprès et joignant des fourches patibulaires et hautes justices des dits religieux estant auprès de leur cense d'Avin; En temoing de ce, nous avons scellé la présente de nostre scel.—Ce fut fait le 11e jour de juing, l'an 1494, et scellé en cire rouge, et sur le dos est écrit: Sentence pour une pourceaulz exécuté par justice, admené en la cense de Clermont et estranglé en une fourche lez gibez d'Avin.

μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΣ' αἰῶνος!! Παρκαλέποντες τὰ πολλὰ παραδείγματα, δὲν κρίνομεν ἀπο σκοποῦ νὰ ἀναφέρωμεν τινὰ πρῶτων παρουσιαζόντων ἐν τοῖς παραδόξοις παράδοξα. Ὁ Cartier¹, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Βαλοᾶ ἀναφέρει ὅτι, ἐνοικιαστής τις τοῦ χωρίου Moisy ἀφῆκε καὶ τῷ διέφυγε ταῦρος τις ἀδάμαστος. Ὁ ταῦρος οὗτος συναντήσας χωρικόν τινά τὸν διετρύπησε διὰ τῶν κεράτων του, μετ' ὀλίγας δὲ ὥρας ὁ δυστυχὴς χωρικός ἀπεβίωσε. Ὁ φιλοδίκαιος κόμης τοῦ Βαλοᾶ Κάρολος, ἐν τῷ μεγάρῳ Crepy διαμένων, ἅμα μαθὼν τὴν ἀσύγγνωστον συμπεριφορὰν τοῦ ζῴου, θέλων νὰ παραδειγματίσῃ καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, διέταξεν ἀμέσως τὴν σύλληψιν καὶ τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν τοῦ ἀνθρωποκτόνου ταύρου. "Ἄμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον, ἀμέσως ὁ ταῦρος συνελήφθη, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπιδέξις ἀνακριτῆς ἐστάλη ὥπως ποιήσῃ τὰς δεούσας ἀνακρίσεις, μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν διαφόρων μαρτύρων, ἀποδειχθείσης τῆς ἐνοχῆς τοῦ ταύρου, ἐξεδόθη ἀπόφασις, δι' ἧς κατεδικάσθη οὗτος εἰς θάνατον. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως ἐγένετο παρὰ χρεῖμα καὶ οὕτω ὁ θάνατος τοῦ ζῴου ἐχρησίμευσε πρὸς ἐξιλασμόν τοῦ ἀδικήματος, πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ δικαίου.

Ἀλλὰ μὴ νομίσῃ τις ὅτι διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως ἔληξε καὶ ἡ διαφορά. Οἱ ἐνστασιολόγοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οὐχὶ φειδωλότεροι φαίνονται, περὶ τὴν ἀκριβῆ φύλαξιν τῶν τύπων σημερινῶν τινων ἐνστασιολόγων, ἀνεκάλυψαν σπουδαιοτάτην παράθεσιν καὶ προέβαλον ἐνστασιν ἀναρμοδιότητος, λόγῳ ὅτι ἡ περιφέρεια, ἐντὸς τῆς ὁποίας διέπραξε τὸ ἀδίκημα ὁ ταῦρος, δὲν ὑπήγετο εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ κόμητος Βαλοᾶ τοῦ τὰς ἀνακρίσεις διατάξαντος. Τούτου ἕνεκα ἐγένετο ἔφεσις κατὰ τῆς ἀποφάσεως, δι' ἧς δῆθεν ὁ ταῦρος εἶχεν ἀναρμοδίως καταδικασθῆ, τὸ δὲ Ἐφετεῖον μετὰ παρατεταμένην συζήτησιν, ἴσως δὲ καὶ πολυήμερον διάσκεψιν — ἂν καὶ περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ὁ χρονογράφος οὐδὲν ἀναφέρει —, ἐξέδοτο ἀπόφασιν, δι' ἧς διὰ μακρῶν σκέψεων ἀπεφάνητο ὅτι, γὰρ μὲν ἡ εἰς τὸν ταῦρον ἐπιβλήθεισα ποινὴ ἦτο δίκαιοτάτη, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἢ τε ἀνακρισις καὶ τὸ Δικαστήριον ἀναρμοδίως ἐπελάβετο τῆς ὑποθέσεως ταύτης².

Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὁ Φίλιππος De Beaumanoir, διὰ πολλῶν καὶ πειστικῶν επιχειρημάτων προσεπάθησε νὰ καταδείξῃ τὸ γελοῖον τῶν ταιούτων δικῶν. «Ἐκεῖνοι, ἔλεγεν, οἵτινες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐνασχῶσι τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν γαιῶν τῶν, εἰσάγουσιν εἰς δίκην τὰ ζῶα τὰ προξενούντα φόνους, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι ὅλως παράλογον, διότι τὰ ἄγρια θηρία δὲν ἔχουσι συνείδησιν οὔτε τοῦ ἀγαθοῦ οὔτε τοῦ κακοῦ, καὶ τούτου ἕνεκα ἡ τιμωρία αὕτη δὲν δύναται νὰ φέρῃ καρποῦς· ἡ τιμωρία πρέπει νὰ ἐπιβάλληται κατὰ τοῦ αὐτουργοῦ τοῦ ἔχοντος συνείδησιν τῆς πρά-

¹ Τομ. Β', σελ. 207.

² Ἡ ἀπόφασις αὕτη ὑπάρχει κατακεχωρισμένη ἐν ἱστορικῇ δοκιμῇ περὶ Παρισίων, δημοσιευθέντι ὑπὸ Saint-Foix ἐν τόμ. Ε', σελ. 100.

ξέως του, οὕτω δὲ ἡ ποινὴ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ κατὰ τοῦ αὐτουργοῦ ὡς τιμωρία, καὶ ὡς παραδειγματισμὸς καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀλόγων ζώων ἐλλείπει ἡ συνείδησις τῆς πράξεως καὶ ἡ ποινὴ ἀποβαίνει ἄσκοπος καὶ περιττή. Ἀλλ' ὅμως ἡ κλίσις πρὸς τὰς τοιοῦτου εἶδους δίκας ἦτο τοσοῦτον ἐρριζωμένη, ὥστε αἱ εὐλόγοι αὐταὶ παρατηρήσεις τοῦ εἰρημένου Νομοδιδασκάλου οὐδὲν ἠδύναντο νὰ φέρωσιν ἀποτέλεσμα καὶ αἱ τοιαῦται δίκαι ἐξηκολούθουν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην, περὶ ἧς λαλοῦμεν, οἱ ὑποστηρικταὶ τῶν δικῶν τούτων ἐστηρίζοντο καὶ ἐπὶ τῆς αὐθεντίας ἱερῶν γραφῶν¹, ἄλλως τε δὲ ἐθεώρουν ὅτι ἡ τιμωρία τοῦ ἐνόχου ζώου ἐνέπνεε πάντοτε ἀποστροφὴν πρὸς τὸ ἔγκλημα, καὶ ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ καταδικαζομένου ζώου ἀρκούντως ἐτιμωρεῖτο διὰ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἐπικρατοῦσαι τότε ἰδέαι κατὰ τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην. Λέγομεν κατὰ τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην, διότι εὐτυχῶς ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει ἐνωρὶς ἐπεκράτησε τὸ ἀξίωμα ὅτι τότε μόνον δύναται νὰ φέρῃ τις εὐθύνην καὶ νὰ ὑποστῇ ποινὴν, ὅταν ὁ τὸ ἄδικον πράττων ἔχει συνείδησιν τῆς πράξεώς του καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς, ὅταν τουτέστι φέρῃ τὴν αἰτίαν τῆς πράξεως ὡς λογικὸν ὄν, ἄλλως ἡ πράξις θεωρεῖται προερχομένη ἐκ φυσικῶν μόνον δυνάμεων, ὅπως ἡ ὑπὸ τῆς θυέλλης ἢ τῆς χαλάζης προξενουμένη, δι' ἣν ὁ πράττων δὲν εὐθύνεται. Ἐν τῇ ἐσπερίᾳ, μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἤρξαντο νὰ ἐλλείπωσι κατὰ τὴν ἱστορίαν παραδείγματα τοιοῦτων δικῶν, ἔκτοτε δὲ ἤρξαντο νὰ καταδικάζωσιν εἰς ἀποζημιώσεις τὸν κύριον τοῦ ζώου τοῦ προξενήσαντος τὴν βλάβην.

Σ. Κ. Μπαλάνος.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΚΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΦΕΛΛΟΥ

Ἡ Ἀντιφέλλος κατὰ τὰ παράλια τῆς Λυκίας, ἀπέναντι τοῦ λιμένος καὶ τῆς πόλεως τῆς νήσου Μεγίστης (Καστελλορίζου) κειμένη, ἦτο καὶ εἶνε ἔτι καὶ νῦν ἐπίνειον καὶ ἐμπορικὸς λιμὴν πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων Λυκιακῶν μεσογείων πόλεων, ἰδίως δὲ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς μεγάλης ἀλλ' ἤδη κατηρειπωμένης πόλεως Φελλαῦ, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα Ἀντιφέλλος.

Πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀντιφέλλου ἐκτείνεται μικρὰ πεδιάς, ἔχουσα πρὸς Β. τὸν Κράγον καὶ πρὸς Ν. μακρὸν λόφον, ὅστις, εἰς στενὸν πρὸς δυσμὰς καὶ μακρὸν ἀκρωτήριο ἀπελήγων, σχηματίζει λιμένα, Βαθὺν ἐκ τοῦ σχήμα-

¹ Ἐάν δὲ κεράτισσῃ ταῦρος ἄνδρα ἢ γυναῖκα καὶ ἀποθάνῃ, λίθοις λιθοβοληθήσεται ὁ ταῦρος, καὶ εὐ βρωθήσεται τὰ κρέα αὐτοῦ, ὁ δὲ κύριος τοῦ ταύρου ἀθῶος ἔσται. Παλαιὰς διαθήκης. Ἐξοδος κεφ. XXI Ψαλ. 28.